МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**Матеріали**
науково-практичної конференції
з міжнародною участю

# “ІННОВАЦІЇ В ЛІКУВАННІ НЕВРОЛОГІЧНОГО БОЛЮ”

*23 листопада 2023 р.*

Київ
2023

**Редакційна колегія:**
*М. Ф. Гончаренко* (голова), д-р екон. наук, проф.
*С. В. Храпатий* (заступник голови) д-р фіз.-мат. наук, проф.
*Н. К. Свиридова,* д-р мед. наук, проф.
*О. В. Савчук,* д-р мед. наук, проф.
*Г. М. Чуприна,* д-р мед. наук, доц.
*В. Г. Середа,* канд. мед. наук
*В. Ю. Краснов,* канд. мед. наук, доц.
*І. М. Капеліста* (виконавчий редактор), канд. наук з держ. упр.

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом*
(*протокол № 10 від 29.11.2023*)

**Науково-практична конференція за міжнародною участю "Інновації в лікуванні неврологічного болю"**: зб. матеріалів конференції (м. Київ, 23 листопада 2023 р.) / ред. кол.: М. Ф. Гончаренко (голова) та ін. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 92 с.

ISBN 978-617-02-0390-8 (електронне видання)

У пропонованому збірнику подано тези доповідей учасників науково-практичної конференції МАУП з міжнародною участю "Інновації в лікуванні неврологічного болю" з проблематики підходів до патогенезу, діагностики та лікування різних больових синдромів.

Для науковців, лікарів, студентів, а також усіх, хто цікавиться проблемою подолання болю.

.

*Матеріали подано в авторській редакції.*
*Відповідальність за зміст та оформлення матеріалів несуть автори.*

ISBN 978-617-02-0390-8

© Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023

***Н. Свиридова, Г. Чуприна, В. Середа, Н. Ханенко***
Ситуаційна задача для іспиту з практичних навичок
на атестаційних циклах з неврології ..... 57

***М. Галадза***
Сучасні перспективи застосування ботулінічного нейротоксину
при мігренях ..... 60

***В. Дубинецька***
Тромбофілія — етіологічний чинник розвитку
ішемічного інсульту в молодому віці (клінічний випадок) ..... 63

***Т. Гусев, І. Марценюк, Я. Сибірякін,***
***Г. Чуприна, Н. Свиридова, В. Середа***
Застосування методики сполучення ло-судин і ло-точок
при рефлексотерапії в реабілітації хворих ..... 69

***Т. Гусев, І. Марценюк, Я. Сибірякін,***
***Г. Чуприна, Н. Свиридова, В. Середа***
Погляди на патогенез люмбаго в традиційній китайській медицині,
що доцільно врахувати при реабілітації болів у спині ..... 74

***Т. Гусев, І. Марценюк, Я. Сибірякін,***
***Г. Чуприна, Н. Свиридова, В. Середа***
Використання пульсової діагностики при складанні
акупунктурних рецептів в системі реабілітації хворих ..... 79

***Т. Гусев, І. Марценюк, Я. Сибірякін,***
***Г. Чуприна, Н. Свиридова, В. Середа***
Використання конрастно спарених меридіанів
при складанні акупунктурних рецептів в системі реабілітації хворих ..... 81

***Т. Гусев, І. Марценюк, Я. Сибірякін,***
***Г. Чуприна, Н. Свиридова, В. Середа***
Використання комбінації шу-точок та мо-точок
при складанні акупунктурних рецептів в системі реабілітації хворих ..... 85

***Н. Свиридова, Г. Чуприна, В. Середа, Н. Ханенко, О. Вернер***
Організація безперервного професійного розвитку
при підготовці лікарів зі спеціальності “Рефлексотерапія” ..... 87

***Наталія СВИРИДОВА***
*д-р. мед. наук, проф.,*
*в.о. директора Інституту медичних та фармацевтичних наук*
*Міжрегіональної Академії управління персоналом*

***Геннадій ЧУПРИНА***
*д-р. мед. наук, проф. кафедри загальномедичних дисциплін*
*Міжрегіональної Академії управління персоналом*

***Віталій СЕРЕДА***
*канд. мед. наук, завідувач кафедри загальномедичних дисциплін*
*Міжрегіональної Академії управління персоналом*

***Наталія ХАНЕНКО***
*канд. мед. наук, доц., доцент кафедри неврології і рефлексотерапії*
*НУОЗ України імені П. Л. Шупика*

***Ольга ВЕРНЕР***
*канд. мед. наук, доц., начальник навчальної частини*
*НУОЗ України імені П. Л. Шупика*

# ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ РЕФЛЕКСОТЕРАПІЯ

*Анотація*: в статті проаналізовано досвід роботи по організації безперервного освітнього процесу при підготовці лікарів зі спеціальності "Рефлексотерапія".

*Ключові слова*: досвід роботи по організації безперервного освітнього процесу, підготовка лікарів зі спеціальності "Рефлексотерапія".

**Вступ.** Відповідно до Закону України "Про вищу освіту" від 04.08.2015 р., післядипломна освіта розглядається як "спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду" [4]. Накази МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446, від 22.06.2021 р. № 1254 та від 25.11.2022 р. № 2136 серед ключових характеристик професії лікаря обумовлюють проходження первинної спеціалізації та проведення безперервного професійного розвитку (БПР), у якому значна роль відводиться циклам тематичного удосконалення (ТУ).

**Виклад основного матеріалу.** Зараз неймовірно швидко зростають темпи наукової інформації, зокрема, в галузі медицини, що обумовлює необхідність БПР лікарів. Поповнення знань і опанування нових діагностичних

і лікувальних технологій відбувається шляхом підвищення кваліфікації на спеціалізованих кафедрах при закладах медичної освіти та систематичної самоосвіти. Але практичний лікар в процесі самоосвіти не в змозі опанувати багатьох медичних технологій, особливо тих, викладанню яких в межах університетської програми приділялось мало уваги. До таких медичних спеціальностей відноситься і "Рефлексотерапія" (РТ): основне поповнення систематизованих знань, умінь і практичних навичок у цій галузі повинно здійснюватися під керівництвом досвідчених викладачів у межах програм циклів спеціалізації (СП) (у 2022 р. було затверджено НУОЗ України імені П. Л. Шупика 2 програми: для лікарів-неврологів, тривалістю 2 міс., і для лікарів-рефлексотерапевтів, що не працювали понад три роки за цією спеціальністю, тривалістю 1 міс.), а потім на циклах ТУ та шляхом відвідування тематичних шкіл, майстер-класів, науково-практичних конференцій, організованих спеціалізованими кафедрами і професійними асоціаціями.

Особливе значення повинне приділятись проведенню циклів первинної СП [7], де слухачі мають отримувати не лише важливі теоретичні знання і практичні навички, а й можливість сформувати основи системного аналітичного клінічного мислення, побудованого на базі поглядів традиційної китайської медицини. Аналітичний погляд [6] на організм людини, його фізіологію і патологію, причини захворювань і механізм їх розвитку, способи їх лікування, формувався під впливом чисельних багатовікових спостережень за перебігом захворювань, коли відмічалися не той чи інший окремі симптоми, а групи споріднених за походженням, спільними рисами і паралелізмом перебігу симптомів, що нерідко підтверджувалось і шляхом автопсії, де з клінічними ознаками захворювання зіставляли розмір, вагу, консистенцію, колір уражених органів і тканин. Вивчався також зв'язок між ураженням внутрішніх органів і зовнішніх покровів тіла, виділялися групи точок акупунктури (ТА), які реагували на схожі захворювання і відмічалась динаміка захворювань під впливом специфічного акупунктурного лікування (АЛ), і на основі багатогранного вивчення хворого проводилась акупунктурна діагностика (АД) і складався акупунктурний рецепт (АР) [8].

Таке системне аналітичне мислення формувалось у давнього китайського лікаря упродовж кількох років навчання, ми ж намагаємось виробити "стратегічну канву" такого мислення у слухачів за період навчання на циклі СП — що є, на наш погляд, оптимальним за умов підготовки лікарів в інтернатурі з "Неврології" та його практичної роботи, а також попередньої підготовки лікаря на циклі СП з РТ і в інтернатурі за основною спеціальністю ("рефлексотерапія" є субспеціальністю).

Прискоренню опанування лікарем-клініцистом теорії і практики РТ на нашій кафедрі сприяє проблемна методика навчання [5; 6], яка базується на утворенні по ходу навчання проблемних клінічних ситуацій, що значно підвищує активність слухачів, націлює їх на практичну діяльність, поліпшує засвоєння і "виживаємість" знань. Так, наприклад, під час лекцій, інших занять, на циклі спеціалізації з РТ, широко використовуються такі проблемні ситуації, коли викладач створює певну суперечливість реальних фактів на

основі узагальнених медичних знань (не тільки з галузі теорії і практики РТ, але й з анатомії, порівняльної анатомії, фізіології, патофізіології, гістології, неврології, терапії, інших клінічних дисциплін), створює проблемну ситуацію і розв'язує її разом зі слухачами.

Так, наприклад, головний біль (ГБ), що зазвичай, гострий і фокусується в шиї і спині (але може боліти і скронева ділянка, і вся голова), частіше напружений або тягнучий біль, що супроводжується сильною непереносимістю холоду, невеликою лихоманкою, закладеністю носа і прозорими виділеннями з носа (іноді може бути сильний ГБ, що частково пов'язано з незахищеністю від вітру, спрага відсутня, білий тонкий наліт язика, плаваючий повільний, або тугий-плаваючий пульс), визначається в синдромальній діагностиці РТ як ГБ внаслідок Вітру-Холоду, а ГБ гострий, розпираючий (голова ніби розколюється), коли є значна лихоманка і середнього ступеня непереносимість холоду, обличчя і очі червоні, має місце спрага і сухість в горлі, порушення носового дихання з непрозорими виділеннями, закрепи, жовта сеча, червоний язик з жовтуватим нальотом, плаваючий швидкий і сильний пульс, визначається в синдромальній діагностиці РТ як ГБ внаслідок Вітру-Жару.

Також "проблемність" полягає і в тому, щоб значно скоротити час занять — так би мовити "часова проблемність", що ми робимо вже після закінчення курсів первинної спеціалізації, на короткотривалих формах удосконалення лікарів, де за короткий проміжок часу, значно менший за той, що тривають курси спеціалізації, лікарі мають змогу підвищити свою кваліфікацію.

Вкрай важливе значення в процесі підготовки спеціалістів по РТ на нашій кафедрі приділяється проведенню практичних занять [1; 2; 8], де слухачі повинні реалізувати в реальній клінічній ситуації, у реального пацієнта, засвоєні ними теоретичні уявлення про локалізацію і показання до застосування ТА основних та додаткових меридіанів і мікроакупунктурних систем, основи АД і методику АЛ. Заняття проводиться під керівництвом досвідченого викладача, що дозволяє зробити доступною РТ — допомогу для мешканців Київської області і, разом з тим, значно збільшити можливості по відбору тематичних хворих для курації слухачами та ознайомити їх з особливостями АЛ якомога більшої кількості хворих з різноманітною патологією, зустріти яких слухачі мають нагоду лише в умовах багатопрофільної обласної клінічної лікарні.

Значна роль у підготовці майбутніх лікарів з РТ відводиться семінарському заняттю [1–3], що має роль своєрідного ланцюга між теоретичним знаннями, отриманими на лекціях і їх практичним втіленням у клінічну роботу, що потребує логічних дій лікаря та навиків по прийняттю конкретних рішень. Практикується проведення різних видів семінарів, але найбільш популярними є семінар-колоквіум та семінар-клінічний розбір. На першому з них проводиться контроль знань слухачів по відповідним темам з вирішенням ситуаційних задач [7; 8], що вимагає від слухачів творчого підходу до аналізу даних АД та складання на основі цього АР. Ситуаційні задачі складаються на основі "Банку" історій хвороб по різним нозологіям. Семінар-клінічний розбір передбачає ознайомлення слухачів з реальним хворим, якого вони ре-

тельно досліджують з використанням методів АД, а потім обговорюють ці дані разом з викладачем, з обґрунтуванням АД і складання АР.

Клінічні ситуаційні задачі [8; 9] також мають велике значення під час атестаційного іспиту з РТ, коли має місце брак часу і коли участь реального хворого в проведенні підсумкового контролю оволодіння практичними навичками кожного майбутнього спеціаліста робиться неможливою з етичних міркувань. Важливим аспектом такої клінічної ситуаційної задачі повинно бути те, що вона має торкатись на лише умінь слухача, але й опосередковано виходити на визначення рівня його клінічного мислення і теоретичної підготовки у галузі РТ і загально-медичних дисциплін.

Таку ж само подвійну задачу, — контроль якісного визначення рівня знань та оволодіння практичними навиками та узагальнення теорії і практики всього навчального курсу, — має підготовка до іспиту з практичних навиків, до заключного іспиту, до підсумкового комп'ютерного контролю знань, що підвищує загальну ефективність навчання і сприяє подальшій успішній практичній діяльності лікарів.

По закінченні циклу спеціалізації, молоді спеціалісти мають можливість постійно підтримувати контакти с кафедрою завдяки дистанційній формі освіти: створено сайт, зареєструвавшись на якому, лікарі можуть консультуватись з різних складних питань РТ (щодо АД, складання АР, підбору методів РТ та їх комбінації у конкретного хворого), а також мати вільний доступ до наукових публікацій співробітників та матеріалів науково-практичних конференцій. На сайті також розміщені у вільному доступі атестаційні комп'ютерні тестові питання на звання лікаря-спеціаліста з РТ і лікарі, перед проходження чергової атестації, мають можливість заздалегідь підготуватись до складання комп'ютерного контролю знань. Останнє оновлення питань до атестаційного іспиту було проведено у 2023 р.

Велике значення кафедра приділяє короткотривалим формам медичної освіти: циклам ТУ, тематичним школам, науково-практичним конференціям, де лікарі мають можливість послухати лекції та доповіді видатних вітчизняних і зарубіжних вчених, прийняти участь у роботі майстер-класів, ознайомитись з сучасним акупунктурним обладнанням, літературою по РТ, тощо. Відвідуючи такі заходи, лікарі мають можливість у короткий термін познайомитись з передовими науковими досягненнями, які у "спресованій" формі висвітлюють багаторічний досвід роботи провідних фахівців і організацій, і отримати необхідні бали для процесу БПР.

## Джерела


1. *Труфанов Є. О., Свиридова Н. К., Чуприна Г. М.* та ін. Лекція циклу спеціалізації з рефлексотерапії "Застосування теорії ІНЬ і ЯН в традиційній китайській медицині". *Східно-Європейський неврологічний журнал*. 2018. № 4 (22). С. 26–31.
2. *Чуприна Г. М., Парнікоза Т. П., Свиридова Н. К.* та ін. Лекція циклу спеціалізації з РТ "Практичне застосування теорії У-Сін в традиційній китайській медицині". *Східно-Європейський неврологічний журнал*. 2018. № 2 (20). С. 24–31.

3. *Свиридова Н.К., Чуприна Г. М., Парнікоза Т. П.* та ін. Лекція циклу спеціалізації з РТ “Теоретичні та методологічні основи рефлексотерапії”. *Східно-Європейський неврологічний журнал*. 2018. № 2 (20). С. 19–23.
4. *Лисенко О. Ю.* Післядипломна освіта лікарів: характеристика базових понять. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (серія “Педагогічні науки”). 2016. № 3–4 (48–49). С. 23–28.
5. *Мачерет Є. Л., Панікарський В. Г., Чуприна Г. М.* та ін. Методика підготовки лікарів-рефлексотерапевтів на циклах спеціалізації з рефлексотерапії на кафедрі неврології і рефлексотерапії. *Зб. наук. праць спів. НМАПО ім. П. Л. Шупика*. 2007. Вип. 16. Кн. 3. С. 408–411.
6. *Мачерет Є. Л., Чуприна Г. М., Панікарський В. Г.* та ін. Роль курсу “Рефлексотерапія” у формуванні клінічного мислення лікаря. *Зб. наук. праць спів. КМАПО ім. П. Л. Шупика*. 2005. Вип. 14. Кн. 1. С. 742–745.
7. *Мурашко Н. К., Чуприна Г. М., Парнікоза Т. П.* та ін. Напрямки оптимізації підготовки лікарів на циклі спеціалізації з рефлексотерапії. *Зб. наук. праць спів. НМАПО ім. П. Л. Шупика*. 2012. Вип. 21. Кн. 1. С. 585–589.
8. Рефлексотерапія: підручник / Н. К. Свиридова, О. Г. Морозова, Г. М. Чуприна та ін.; за ред. Н. К. Свиридової, О. Г. Морозової. К.: ТОВ СІКГРУП Україна, 2017. Т. 1–3. 1108 с.
9. *Чуприна Г. М., Дригант Л. П., Панікарський В. Г.* та ін. Методика складання ситуаційної задачі для іспиту з практичних навиків на звання лікаря-спеціаліста на циклі “Спеціалізація з рефлексотерапії”. *Зб. праць наук.-метод. конф. “Проблеми безперервного професійного розвитку лікарів”*. Київ, 2007. С. 648–650.